

حافظه جهانی

رهنمودهای کلی برای حفاظت از میراث مستند

انتشارات کمیسیون ملی یونسکو در ایران
ترجمه دکتر مجید بزرگمهر

سال ۱۹۹۲ به منظور حفظ و ترویج میراث مستند آغاز کرد.

برنامه حافظه جهانی به عنوان رویکرد جدیدی برای تسهیل حفظ و نگهداری میراث مستند جهانی از طریق مناسبترین فنون، ایجاد و امکان دسترسی استفاده کنندگان بدون هیچ گونه تبعیض، ارتقای آگاهی گسترده جهانی به وجود و اهمیت این میراث و لزوم حفظ آن، و ضرورت ترویج برنامه و فرآورده‌های آن در گسترده‌ترین سطح عمومی طراحی شده است.

رهنمودهای مندرج در سند حافظه جهانی، در واقع محصول همکاری دراز مدت یونسکو و دو سازمان تخصصی غیر دولتی است که کتابخانه‌ها و مراکز بایگانی را نمایندگی می‌کنند، یعنی فدراسیون بین المللی مؤسسات و انجمنهای کتابخانه‌ها (ایفلا-IFLA) و شورای بین المللی بایگانیها (ایکا-ICA).

این سند مرکب از دو بخش، شامل متن و ضمایم است. در بخش متن، در ده فصل جداگانه، عناوین و مباحث متعددی شامل مقدمه، قلمرو برنامه، معرفی برنامه و اهداف آن، راهبردهای برنامه مدیریت میراث مستند، فهرست حافظه جهانی، شرایط ثبت یک میراث در فهرست جهانی، شرایط حفظ و نگهداری میراث و چگونگی دسترسی متقاضیان و نحوه توزیع، در کنار سایر مباحث مورد بررسی قرار گرفته‌اند.

در بخش ضمایم، چگونگی نامزدی برای فهرست حافظه جهانی، نحوه تقاضای کمک مالی، جوانب فنی حفظ و نگهداری و توصیه‌های کمیته فن آوری و سفارشهای لازم برای رقومی سازی اسناد در کنار مسایل فنی دیگر ارائه شده‌اند. بنا بر سند، میراث مستند منحصر به میراث مکتوب نیست و میراث شنیداری و دیداری را نیز در بر می‌گیرد. کمیسیون ملی یونسکو در ایران به مناسبت پنجاهمین سالگرد تأسیس خود، این سند را ترجمه و منتشر ساخته است. ترجمه سند نیز با تکیه بر متن انگلیسی و فرانسه صورت گرفته است.

آنچه از ملل جهان به عنوان میراث مشترک بشریت به یادگار مانده، عنوان حافظه جهانی ملل جهان را به خود اختصاص داده است. این حافظه در حفظ هویت‌های فرهنگی و برقراری ارتباط میان گذشته و حال، نقش بسزایی را ایفا کرده و می‌کند. بخش اعظم این حافظه را میراث مستند تشکیل می‌دهد که تنوع ملل، زبانها و فرهنگها را در گستره بزرگ تاریخ بشر منعکس می‌سازد.

اما این حافظه حساس و شکننده است، اسناد ارزشمند، مدارک نادر و یگانه و گاهی حتی تمام مجموعه‌های کتابخانه‌ای یا بایگانیهای کامل بر اثر حوادث طبیعی و یا به دست بشر برای همیشه نابود گشته و نسل حاضر و نسلهای آینده از استفاده آنها محروم شده‌اند. متأسفانه اسناد یا مجموعه اسناد ارزشمند بسیار دیگری در معرض فرسودگی، فراموشی و بی‌توجهی و کهنسالی طبیعی قرار دارند و در چنان شرایط ناگواری هستند که هر آن، ممکن است از هم گسسته شوند.

بخش قابل ملاحظه‌ای از میراث مستند بر اثر عوامل طبیعی در حال ناپدید شدن هستند، مانند متون نقش بسته بر روی کاغذ اسیدی که در اثر زوال یافتن به گرد و غبار تبدیل می‌شود، یا میراث مستند ثبت شده بر روی چرم، کاغذ، پوست، فیلم یا نوارهای مغناطیسی که توسط حرارت، رطوبت یا گرد و غبار مورد حمله قرار می‌گیرند. بایگانیها و کتابخانه‌ها، علاوه بر عوامل طبیعی، باید با حوادث دیگر نیز مقابله کنند، حوادثی مانند سیل، آتش سوزی، توفان، زمین لرزه و جنگ و نزاعها. تلاش لازم برای حفظ آن بخش از این حافظه جهانی که غیر قابل جایگزین محسوب می‌شود، نیازمند طراحی یک برنامه حفاظت منسجم بود تا تلاشها را هماهنگ سازد و از پیشرفت فنون بهره گیرد.

یونسکو بنا بر مسؤلیتتش در امر توسعه فرهنگ و حفاظت از میراث مستند جهانی، ضرورت اقدام فوری برای جلوگیری از تخریب بیشتر حافظه جهانی را تشخیص داد و برنامه «حافظه جهانی» را در